

Antik Çağda Ölü Gömme Gelenekleri

Bu sunum vermekte olduğum Antik Çağda Ölü Gömme Gelenekleri dersinde kullanılması için eğitim amaçlı hazırlanmıştır. Sunumda kullanılan materyaller telif hakkına sahip olup eğitim amaçlı olarak kullanımı uluslararası kanunlara göre serbesttir. Başka bir amaçla kullanılması için telif hakkına sahip kişilerden izin alınması gerekmektedir.

DERS İLE İLGİLİ KAYNAKLAR

- Tuna AKÇAY, Yunan ve Roma'da Ölü Kültü.
- Tuna AKÇAY, Olba'da Ölü Kültü.
- Bilge HÜR MÜZLÜ, Eski Yunan'da Ölü Gömme Gelenekleri.
- Elif ÖZER, Anadolu'da Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Ölü Gömme Adetleri.
- Onur ÖZBEK, Funeral Rites, Rituals and Ceremonies from Prehistory to Antiquity.
- Ahmet UHRİ, Anadolu'da Ölümün Tarihöncesi. Bir Gelenegin Oluşum Süreçleri.
- Jon DAVİES, Death, Burial and Rebirth in the Religions of Antiquity (Religion in the First Christian Centuries).

- ❖ Tarih boyunca tüm topluluklarda görülen ölü gömme, ölü için yapılan törenler ve mezarlara konan ölü hediyeleri insanların ölümünden sonra yaşam inancını ortaya koymaktadır.
- ❖ İnsanlar sınıf farklılıklarına ve maddi olanaklarına göre kendilerine mezar yaptırma gereksinimi duymuşlardır. Eski çağlarda ölüler bazen yerleşme yerinin içine (intramural), bazen de yerleşme yerinin dışına (extramural) özel mezarlıklara gömülürlerdi.
- ❖ Yerleşme yerinin içine yapılan gömülerde cesetler evlerin bir odasında taban altına ya da yerleşme yerinin boş bir yerine geliş güzel gömülebilirdi.
- ❖ Mezarlıklarda yapılan gömüler, çoğunlukla normal gömme, kimi zaman da yakarak gömme şeklinde olabilir. Yakılarak gömülmüş ölülerin külleri ve yakma töreninden geriye kalanlar çoğu kez urne denilen kaba, bazen de tekne ve kapaktan oluşan ostotheke ya da larnax denen küçük taş muhafazalar içine konurdu.

Ostohek

Larnax

Larnax

Larnax

Ostothek

- ❖ Kremasyon gömülerde yani ceset yakılmışsa cesedin giysisi, süs eşyaları veya örneğin bir saldırı sonucu ok saplanmışsa vs bunlar kabın içinde bulunabilirdi.
- ❖ Bir ailede hem inhumasyon hem de kremasyon gömü yapılabilirdi. Bu daha çok maddi durumla alakalıdır.
- ❖ Kenotaphion: Ölen kişi uzakta ölmüşse ve cesedi bulunamamışsa ya da ekonomik sorunlardan dolayı getirilememişse (örneğin bir başka ülkede savaşta öldüyse) temsili olarak boş bir mezar da yapılabilir.

Öbür dünyada yaşam inancından kaynaklanarak ölülerin yanına birçok hediye ve eşya bırakılırdı. Bunları öldükten sonra ölü'nün kullanacağına inanılırdı. Mezar üzerine betimleme yapılmışsa bu ölü'nün yaşamıyla ilgili bir sahne veya mitolojik bir sahnedir.

- ❖ Ölünün yanına konan hediyeler kişinin yaşantısında kullandığı her şey olabilir. Bunlar takı eşyaları, kaplar, aynalar, oyuncaklar, savaş aletleri, tıp aletleri, sikkeler vs olabilir.

Mezar Steli

- ❖ Genelde ölü'nün yanına 2 adet sikke konur. Bunlar birlik ve kent sikkeleridir. Birlik sikkeleri genelde ağıza, kent sikkeleri de avuç içine konurdu.
- ❖ Bu sikkeler Hades'in dünyası (yer altı) ile de yakın ilişkilidir.
- ❖ Kişi öldükten sonra Yer altı Tanrısı Hades'in dünyasına gidince kayıkçı Charonla karşılaşır ve Charon kayığıyla ölüyü karşıya geçirmek için bu sikkelerden alır.
- ❖ Ayrıca Antik Dönem'de mezarın başında yapılan bazı törenler de vardır. Bu törenlerde şarap veya kurban kanı mezar içine akıtılırdı. Ölü'nün başında yemekler yenirdi.

❖ Bu törenlere bakıldığında, bazı ritüellerin günümüzdeki cenaze törenlerindeki geleneklerle de benzerliği dikkati çeker. Ne kadar modern hale getirilmiş olursa olsun, yine ölünün mezara defnedilmesinden sonra, mezarlıkta bulunanlara yemek (pilav, helva, ayran) ikram edilmektedir. Fakirlere de ölenin sevabına yardımlarda ve ikramlarda bulunulmaktadır.

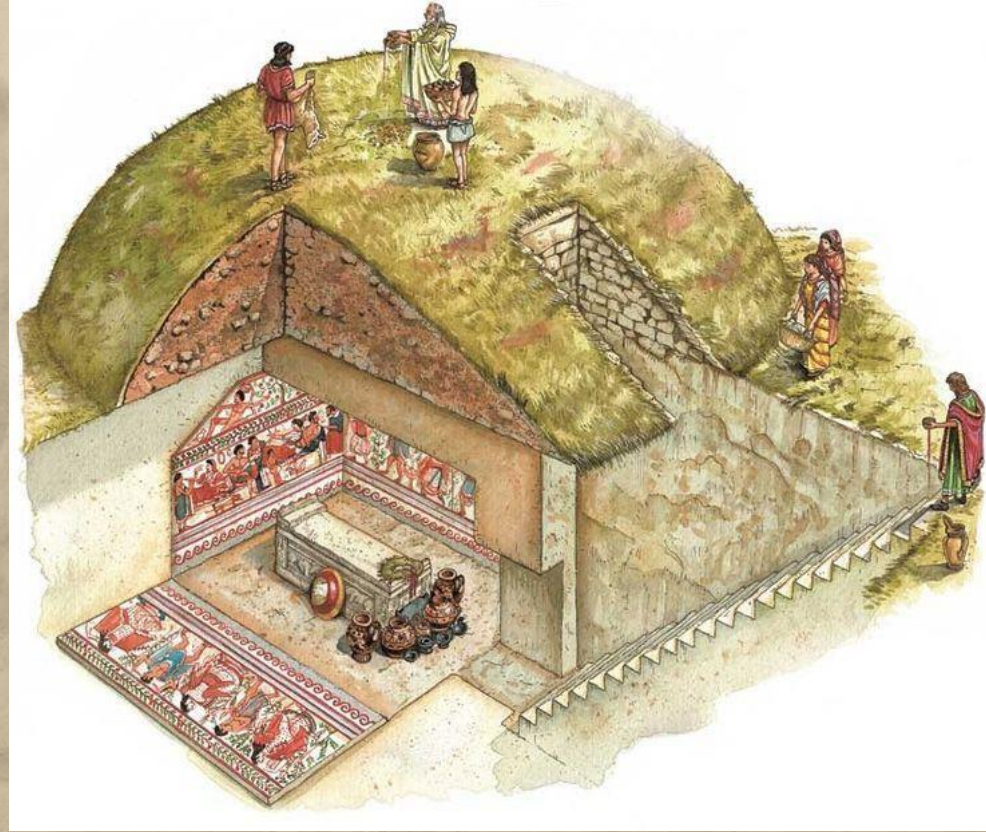
Kayıkçı Charon ve Hermes
Psychopomp (Guide of the Dead)

- ❖ Ayrıca bu dönemde mezar soyguncuları da çok fazlaydı. Bunlardan korunmak amacıyla mezarların üzerine Medusa veya aslan betimlemeleri yapılırdı.
- ❖ Bunların mezarı koruyacağına inanılır, hatta Medusa'nın gözlerine bakanın taş kesileceğine inanılırdı.
- ❖ Bunların dışında da mezarlıklarda mezarların korunması için çalışan kurumlar vardı. Bunların varlığı da yazıtlar sayesinde anlaşılabilir.

❖ **Tümülüsler**, dış formlarından dolayı mezar mimarisinin ayrı bir kolunu oluşturmaktadırlar. Tümülüs Latince bir sözcük olup (çoğulu tümüli), bir mezar ya da mezarlık içeren, toprak yığılarak oluşturulmuş tepeciklere verilen isimdir.

Tümülüs kral ve kral ailesi için, önce zemin üzerine inşa edilen mezar odası, sonra üstüne yığılan toprak veya taşlardan oluşturulan yapay tepe tipi anıt mezarlardır. Bu mezarlar o günün mimarları tarafından inşa edilirdi. Kral ya da kral ailesinden ölen fertler kullandıkları muhtelif eşyaları ve hediye edilen eşyaları ile birlikte, inşa edilen taş ya da ahşap oda içine ceset ile birlikte konulur.

Tümülüsler, gerek dolgu katmanında gerekse mezar odalarında birçok yapısal unsura sahiptirler. Bunlar; krepis, dromos, ön avlu, sundurma, ön oda, asıl mezar odası, üst örtü sisteminden oluşmaktadır.

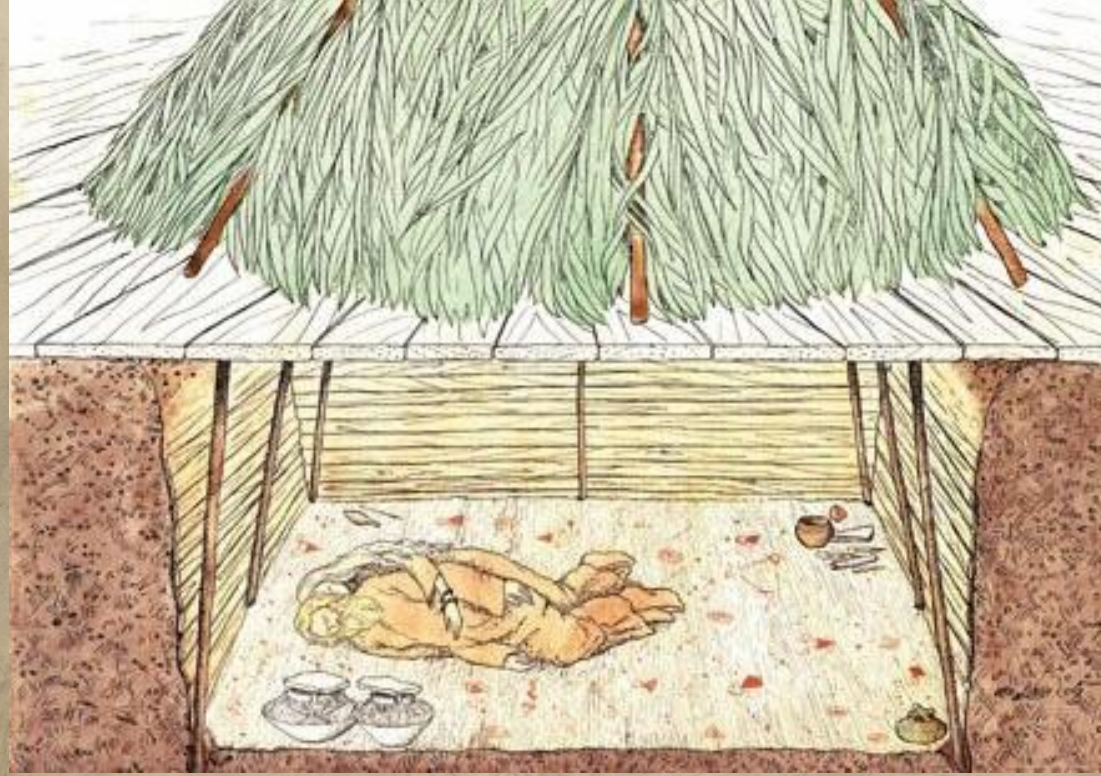
Tümülüslerin İnşası: Tümülüslerin büyük bir bölümünde; ana toprağa derin çukurlar açılıyor, bu çukurlar içine ağaç mezar odaları inşa ediliyor, daha sonra ise bu ağaç mezar odasının dıştan bütün etrafı moloz taşlarla dolduruluyordu.

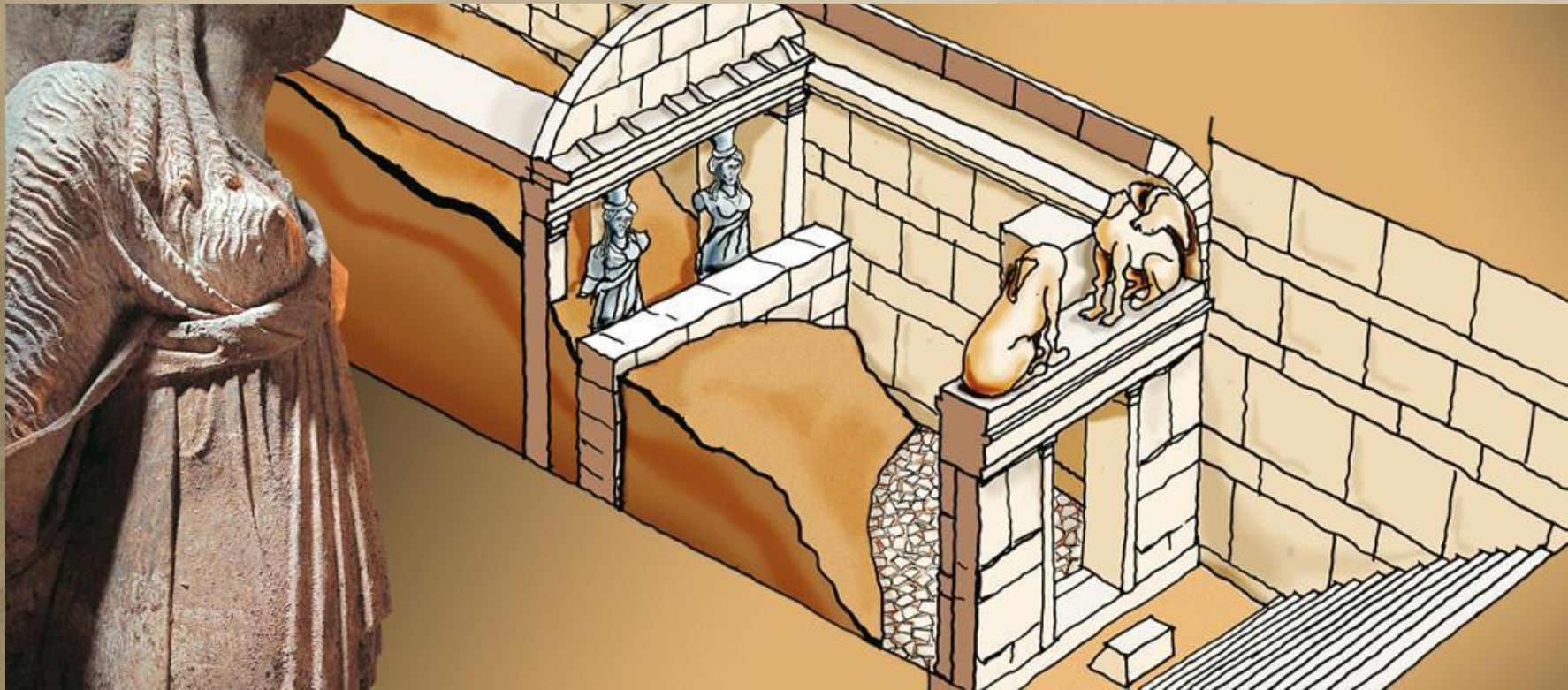

Ölü, mezar odasına konulduktan ve ölü hediyeleri yerleştirildikten sonra üstüne çatı örtülüyor ve çatının üzerine de büyük bir taş yığını konulup, bunun üzerine de toprak veya kil yığılmak suretiyle Tümüls meydana getiriliyordu.

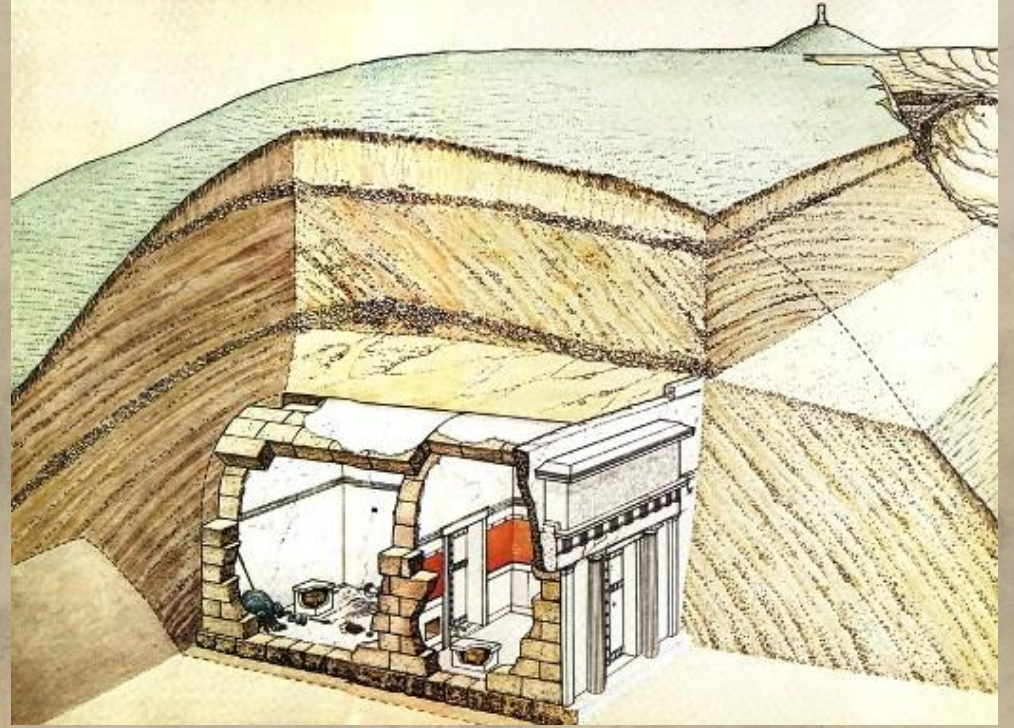
Giriş genellikle kayaların ya yerden ulaşılması güç yüksek kesiminde ya da az çok yer seviyesinde yer almaktadır. Dışarıdan bakıldığında, mezarlar küçük, nerdeyse kare biçimli dikdörtgen girişlerinden tanımlanabilmektedir.

Dış cepheleri nadiren kabartmalarla kaplıdır. Mezar odası ise dikdörtgen ya da kare planlıdır.

- Tavan genellikle iki yana eğimli beşik çatı şeklindedir ve bazen çatı kirişleri, üçgen alınlık, ana mertek gibi kabartma mimari öğelerle süslüdür.
- Basit kimi mezarlarda ise oda yerine, ahşapla kaplanmış dikdörtgen çukurlarla yetinilmiştir. Mezarın üzerine yığılan toprağın yüksekliği ölen kişinin önemine göre değişiyordu.
- Tümülüslerde gömü sırasında ve daha sonra ölü kültüyle ilgili kimi törenler yapılmaktaydı. Bu nedenle, önlerinde taşan kabartmalarla süslü, sunak türü yapılara yer verilmişti.

❖ Mezarlıklara ölüer şehri anlamına gelen nekropolis denilir, Nekropol alanları antik dönem insanının; inanç sistemini, etnik yapısını, yaşam standardını, sosyal ilişkilerini ve ölü gömme adetlerini yansıtması açısından önemli bir yere sahiptir.

❖ Nekropol alanlarından alınan veriler ışığında da herhangi bir antik kentin refah düzeyini, nüfusunu ve etnik yapısını tahmin etmek mümkündür. Ayrıca öbür dünya hakkında dinsel gelenekler ve dönemin sanat anlayışı bakımından günümüze çok yararlı bilgiler aktarır. Antik çağda mezarlar günümüzde olduğu gibi, kişinin ekonomik durumuna göre yapılırdı.

